

В. Дарчук,
здобувач ступеня вищої освіти «магістр»
Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського,
наук. керівник – канд. пед. наук, ст. викладач О.А.Шикирінська

РОЛЬ ОБРАЗОТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Постановка проблеми. Актуальність дослідження проблеми творчого розвитку молодших школярів зумовлена, по-перше, потребою у зростанні творчих ресурсів дитини в умовах глобалізації суспільства; по друге – необхідністю активізації творчої активності у всіх сферах конструктивної діяльності у зв'язку з прискоренням розвитку всіх сфер духовного і матеріального виробництва в суспільстві; по-третє – провідною роллю творчості як суб'єктивного й об'єктивного факторів розвитку загальної культури особистості дитини.

Дієвим засобом розвитку творчих здібностей молодших школярів є образотворча діяльність. Водночас, аналіз наукових джерел з проблеми входження дітей молодшого шкільного віку в соціум дає підстави стверджувати, що на сучасному етапі ще недостатньо визначено особливості використання різних засобів і педагогічних технологій з метою ефективного розвитку творчих здібностей молодших школярів у процесі образотворчої діяльності, чого вимагають чинні програми початкової освіти.

Аналіз попередніх досліджень. Шляхи найбільш ефективного творчого розвитку дитини впродовж XX ст. розкрито в працях М.Арнаудова, Р.Арнхейма, Л.Виготського, В.Левіна, О.Лука, О.Никифорової, Б.Теплова, П.Якобсона та ін. Значний внесок у розробку психологічних принципів творчого розвитку дітей молодшого шкільного віку внесли Л.Венгер, В.Давидов, Д.Ельконін, А.Запорожець та ін. Так, вітчизняними (Л.Богоявленська, О.Лук, О.Матюшкін, В.Моляко, Я.Пономарьов, Я.Шубінський) та зарубіжними (Д.Гілфорд, А.Маслоу, К.Роджерс, Ч.Спірмен) дослідниками вивчалися різні аспекти проблеми творчих здібностей: їх природа, компоненти, критерії та показники розвитку, методи і прийоми формування. Сучасні психолого-педагогічні дослідження в пошуку ефективних засобів розвитку творчих здібностей дітей все більше орієнтуються на використання образотворчої діяльності в процесі навчання і виховання. У той же час, більшість із цих питань усе ж залишаються дискусійними, що свідчить про складність та багатозначність досліджуваної проблеми.

Мета статті полягає в розкритті ролі образотворчої діяльності у розвитку творчих здібностей молодших школярів.

Виклад основного матеріалу. Ученими неодноразово підкреслювалася думка, що формування здібностей є керованим психолого-педагогічним процесом, що включає вплив на мотиви творчої діяльності (О.Дусаविцький, О.Киричук), пізнавальні інтереси (Н.Бібік, Г.Щукіна), загальнонавчальні вміння

(Н.Каневська, Н.Підгорна, О. Савченко). Разом із тим, серйозними перешкодами у справі впровадження новітніх методів та прийомів розвитку творчих здібностей дітей є, по-перше, тривалий перехід з авторитарної до особистісно-орієнтованої моделі взаємодії педагога з вихованцем, по-друге, недостатня розробленість системи роботи з розвитку творчих здібностей дітей молодшого шкільного віку.

Творчий розвиток особистості має залежність від кількості та якості виконаної творчої роботи. Творча робота дитини здійснюється в процесі взаємодії дорослого з дитиною, носить цілеспрямований характер, має за мету розвиток і виховання самостійної активності, опанування знаннями й навичками, призводить не тільки до створення нового матеріального продукту, але й якісних новоутворень у ставленні до навколишнього світу. Відомо, що психологічна природа творчої роботи дітей містить у собі репродукцію знань та окремих засобів вирішення завдання, що поставали раніше в суспільно-історичній практиці в якості творчих та продовжують бути творчими для індивіда, який не знайомий з основами їх вирішення.

Значний інтерес в аспекті визначення сутності творчого розвитку викликають праці, в яких дослідники акцентують увагу на окремих складових цього процесу, визначаючи одну з них як центральну, що дає можливість будувати на її основі складну систему взаємодіючих процесів. До таких *складових* відносяться розуміння творчості як процесу уяви та її символізації (Ф.Барон, Р.Стернберг та ін.), здатність виходу за межі стереотипних ситуацій (С.Меднік та ін.), зв'язок креативності з іншими когнітивними процесами (М.Воллах, Дж.Гілфорд, Н.Коган, П.Ленглі та ін.), специфічність сфер діяльності, де творчість характеризується як спеціальна (Х.Гарднер, М.Сторфер та ін.), головна роль «інсайту» (Х.Грубер, Дж.Девідсон) та мети (Ф.Барон, Х.Гарднер та інші).

Поняття творчості характеризується надзвичайно широким діапазоном трактувань, як от:

- продуктивна людська діяльність, здатна продовжувати якісно нові матеріальні та духовні цінності суспільного значення [2, с. 326];
- глибоко усвідомлений, цілеспрямований і систематичний пошук учителем або вихователем більш удосконалених ефективних методів, засобів та форм організації навчально-виховної роботи з учнями [3, с. 127];
- дитяча творчість – складна діяльність дітей, у якій органічно поєднуються навчальні завдання, пов'язані з формуванням в учнів певних знань, умінь та навичок, і власне творчі завдання, в результаті чого виникають нові твори та ідеї в галузі науки, мистецтва і техніки [5, с. 442] та інші.

Особливий інтерес стосовно визначення сутності творчого розвитку молодших школярів викликають праці зарубіжних авторів у галузі дитячої творчості. Так, з позицій біогенетичної теорії Г.Кершенштейнера, художньо-творча діяльність дітей – це спонтанний процес, що не залежить від умов життя, виховання та навчання. В особистості усе, і перш за все духовне, побудовано на родовій основі, тому роль виховання й навчання зводиться до

спостереження за дитиною. В.Фрейдерер вважав, що аналіз народження й формування образу в дитячому виробі безпосередньо призводить до аналізу виникнення художнього образу в мистецтві взагалі, наголошуючи на розвитку зображувальної творчості дитини з позицій аналогії з розвитком світового мистецтва. Задовго до Г.Кершенштейнера та В.Фрейдерера, К.Річчі доходить висновку, що зображувальна творчість дітей і дорослих це не те ж саме, що малюнки дикунів та середньовіччя, адже логіка дитячого мислення в процесі художньо-творчої діяльності зовсім інша, тому схожість «примітивного» мистецтва дорослих і дитячого малюнка лише формальна і визначається, головним чином, його технікою[4].

Розмаїття підходів до творчого розвитку, складність його природи, структури, шляхів дозволяють тлумачити творчий розвиток молодших школярів як якісні закономірні зміни, що скеровують особистість на перетворювальну діяльність і забезпечують творчий рівень цієї діяльності.

Показниками інтересу дітей молодшого шкільного віку до образотворчої діяльності вважаються:

- бажання займатися образотворчою діяльністю на заняттях, у вільний час, у сім'ї;
- питання пізнавального характеру, пов'язані з темою;
- інтерес до різних матеріалів, прагнення оволодіти ними, дізнатися про їх виразні можливості;
- прагнення довести розпочату роботу до кінця;
- бажання отримати оцінку своєї роботи дорослими;
- інтерес до роботи інших дітей;
- активність при аналізі дитячих робіт.

Інтерес молодших школярів до образотворчої діяльності характеризується такими *особливостями*: емоційністю, прагненням спілкуватися з мистецтвом, але значною непостійністю; бажанням поділитися враженнями, але відсутністю знань, слабо вираженим умінням висловлюватися й обґрунтувати свою думку; прагненням до художньої діяльності, але недостатнім розвитком інтелектуальних, дослідницьких і образотворчих умінь [6].

Отже, вагому роль у розвитку творчих здібностей молодших школярів відіграє образотворче мистецтво – «мистецтво застиглому часу», потенціал якого визначений віковою педагогічною практикою. Живопис не є простим копіюванням дійсності: навіть при буквральності, фотографічності зображення картина, малюнок або ескіз є передусім результатом авторського бачення чи уявлення навколишнього, передання світу людських стосунків. На думку О.Альохіна, твір мистецтва завжди залишається особливою формою відображення особистісного ставлення до світу [1, с. 53].

Висновки. Проблема розвитку творчих здібностей молодших школярів є однією з актуальних для початкової освіти на сучасному етапі її розвитку, оскільки нині особливого значення набувають питання створення передумов

для розвитку особистості, здатної творчо мислити, самостійно приймати нестандартні рішення, гнучко реагувати на зміни в умовах докорінної перебудови всіх сфер життєдіяльності суспільства. Важливу роль у вирішенні вищезазначеної проблеми відіграє образотворча діяльність молодших школярів.

Література

1. Алехин А. Д. О языке изобразительного искусства / А. Д. Алехин. – М.: Искусство, 1973. – 260 с.
2. Гончаренко С. Український педагогічний словник / Семен Гончаренко. – Київ: Либідь, 1997. – 376 с.
3. Краткий педагогический словарь: учебное справочное пособие / [сост. Г.А. Андреева, Г. С. Вяликова, И.А. Тюлькова]. – М.: В. Секачев, 2005. – 181 с.
4. Меерович М.И. Технология творческого мышления: Практическое пособие / М.И. Меерович, Л.И. Шрагина. – Мн.: Харвест, 2003. – 432 с.
5. Педагогічний словник / [за редакцією дійсного члена АПН України М.Д. Ярмаченка]. – К.: Педагогічна думка, 2001. – 514 с.
6. Сухорукова Г. В. Образотворче мистецтво з методикою викладання вдошкільному навчальному закладі: підручник / Г.В. Сухорукова, О.О. Дронова, Н.М. Голота, Л.А. Янцур; за ред. Г.В. Сухорукової. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2010. – 376 с.

**А. Джаламага,
здобувач ступеня вищої освіти «магістр»
Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського,
наук. керівник – канд. пед. наук, доцент Л.М. Ліхницька**

ВІКОВІ ОСОБЛИВОСТІ АДАПТАЦІЇ ДО ШКОЛИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Початок навчання в школі – один із найбільш складних і відповідальних моментів в житті дітей, як в соціально-педагогічному, психологічному, так і у фізичному плані.

Зі вступом до школи в житті дитини відбуваються істотні зміни, докорінно змінюється соціальна ситуація розвитку, формується новий для дитини вид діяльності – навчальна діяльність.

На основі цієї нової діяльності розвиваються основні психологічні новоутворення: у центр свідомості висувається мислення. Таким чином, мислення стає домінуючою психічною функцією і починає визначати поступово і роботу всіх інших психічних функцій (пам'яті, уваги, сприйняття). З розвитком мислення інші функції теж інтелектуалізуються і стають довільними.

Розвиток мислення сприяє появі нової якості особистості дитини – рефлексії, тобто усвідомлення себе, свого положення в сім'ї, класі, оцінка себе як учня: хороший – поганий. Цю «власну» оцінку дитина черпає з того, як ставляться до нього навколишні, близькі люди.